

PROFESSIONAL TA'LIM TIZIMIDA O'QUVCHILAR
KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISHDA XALQARO
BAXOLASH DASTURLARIDAN FOYDALANISH

Usmanova Elmira Tashmuxametovna

Sergeli Abu Ali ibn Sino nomidagi

Jamoat salomatligi texnikumi yetakchi o'qituvchisi

Abstract: Ushbu maqolada PISA xalqaro baholash dasturi asosida o'quvchilarda tayanch kompetensiyalarni shakllantirish masalalariga qaratilgan fikr va mulohazalar berilgan bo'lib, bunda tayanch kompetensiya tushunchasi va uni xalqaro baholash tasniflagichini amaldagi faoliyatida ahamiyatli bo'lgan tomonlariga to'xtalib o'tilganini ko'rish mumkin.

Tayanch so'zlar: ta'lim-tarbiya tizimi, ta'lim sifati, baholash, xalqaro tadqiqotlar, matni o'qish, matni tushunish darajasi, ko'nikmalar, tayanch kompetensiyalar.

Abstract: This article provides insights and comments on the formation of basic competencies in students on the basis of the PISA international assessment program, focusing on the concept of basic competencies and its importance in the practice of the international assessment classifier.

Key words: education system, quality of education, assessment, international research, reading, comprehension, skills, basic competencies.

So'nggi yillarda mamlakatimizda amalga oshirilayotgan islohotlar natijasida ulkan iqtisodiy o'sish ko'rsatkichlariga erishilayotganligi barcha sohalarda malakali kadrlar va yetuk mutaxassislariga bo'lgan talabni yanada oshirmoqda. Bu o'zo'zidan o'quvchilarimizning darslarga qiziqish xususiyatini oshirish va o'qituvchilarning har tomonlama ta'lim-tarbiyaga e'tiborini kuchaytirishni talab etadi. Yuqoridagi talablarning ta'lim tizimi uchun juda muhim ekanligi, aksariyat xorijiy davlatlardagi kabi ta'lim va fan sohalari rivojlanishini baholash va monitoring qilish orqali ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan ilg'or tajribalarni sohaga jalb qilish kerakligini anglatadi.

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi, Xalq ta'limi vazirligi va o'rta maxsus kasb-hunar ta'limi markazining 2013 yil 22-avgustdagi "Umumta'lim maktablari fanlari bo'yicha uzluksiz ta'limning Davlat ta'lim standartlari va o'quv dasturlarini ishlab chiqish to'g'risida"gi qo'shma qaroriga asosan umumiy o'rta, o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalarida o'qitiladigan fanlar bo'yicha amaliyotchi o'qituvchilar, metodistlar va yetakchi olimlar tomonidan o'quvchilarda kompetensiyalarni shakllantirishga yo'naltirilgan Davlat ta'lim standarti va o'quv dasturlarining loyihasi ishlab chiqilgan edi.

Davlat ta'lim standartining maqsadi - umumiy o'rta ta'lim tizimini mamlakatda amalga oshirilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar, rivojlangan xorijiy mamlakatlarning ilg'or tajribalari hamda ilm-fan va zamonaviy axborotkommunikatsiya texnologiyalariga asoslangan holda tashkil etish, ma'naviy barkamol va intellektual rivojlangan shaxsni tarbiyalashdan iborat.

Yurtimizda ta'lim-tarbiya masalasida amalga oshirilayotgan islohotlarning mazmuni "O'zbekiston ta'lim sifati bugungi davr talablariga to'laqonli mos bo'lishi" ga qaratilgan. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev raisligida 2019-yil 23-avgust kuni xalq ta'limi tizimini rivojlantirish, pedagoglarning malakasi va jamiyatdagi nufuzini oshirish, yosh avlod ma'naviyatini yuksaltirish masalalariga bag'ishlangan videosektor yig'ilishida : "Moddiy va ma'naviy hayotni uyg'un rivojlantirishimiz kerak. Maktab bu borada asosiy bo'g'in bo'lishi lozim. Maktab ta'limini rivojlantirish biz uchun buyuk umummilliy maqsadga, umumxalq harakatiga aylanishi zarur", deb uqtirib o'tgandilar davlatimiz rahbari. Bu masalaga yana ham jiddiy qarashimiz, xalq ta'lim tizimi poydevori hisoblangan maktab ta'lim sifatini dunyoning yetakchi davlatlari ta'limi ko'rsatgichlari ro'yxatiga kiritish uchun kerakli chora-tadbirlarni amalga oshirishimiz lozim. Dunyo davlatlari ta'lim tizimlari o'zaro uyg'un holda rivojlanishi uchun turli mamlakatlarning ta'lim tizimlarini baholashning umumiy dasturlari yaratilgan. Shunday dasturlardan biri bu PISA (inglizcha - Programme for International Student Assessment) – turli davlatlarda 15 yoshli o'quvchilarning savodxonligini (o'qish, matematika, tabiiy fanlar) hamda bilimlarini amaliyotda qo'llash qobiliyatini baholovchi dastur. Bu dastur 3 yilda bir marotaba o'tkaziladi. Dastlab 1997-yilda ishlab chiqilgan va 2000-yilda birinchi marta qo'llanilgan.

Ko'rinadiki, ushbu maqsad va vazifalarni amalga oshirish uchun tayanch kompetensiyalarni shakllantirishimiz zarur.

Kompetensiya nima? Kompetensiyaviy yondashuv deganda nimani tushunamiz? Dastlab shu savollarga javob berishimiz maqsadga muvofiqdir.

Kompetensiya (lot. compete – erishayapman, munosibman, loyiqman) – 1) muayyan davlat organi (mahalliy o'zini-o'zi boshqarish organi) yoki mansabdor shaxsning qonun, ustav yoki boshqa hujjat bilan belgilangan vakolatlari, huquq va burchlari doirasi; 2) u yoki bu sohadagi bilimlar, tajriba.

Biz bu ta'riflarning ikkinchisiga to'xtalamiz va kompetensiya tushunchasining avvaldan bizga ma'lum bo'lgan bilim, ko'nikma va malakaga yaqin tushuncha ekanligini anglaymiz.

Ta'limda kompetensiyaviy yondoshuv deyilganda, o'quvchilarning shaxsiy, kasbiy va ijtimoiy hayotlarida uchraydigan vaziyatlarda egallagan turli xildagi malakalarini samarali ravishda qo'llashga o'rgatish tushuniladi. Inson o'z hayotida shaxsiy, ijtimoiy, iqtisodiy va kasbiy munosabatlarga kirishishi, jamiyatda o'z o'rnini

egallashi, duch keladigan muammolarning yechimini hal etishi, eng muhimi o'z sohasi, kasbi bo'yicha raqobatbardosh kadr bo'lishi uchun zarur bo'lgan tayanch kompetensiyalarga ega bo'lishi lozim.

Xulosa o'rnida aytish joizki, PISA – o'quvchilarning ta'limiy yutuqlarini baholash bo'yicha xalqaro dasturi orqali o'quvchilarning bilim sifati monitoring 5 ta yo'nalish bo'yicha, ya'ni: o'qish savodxonligi, matematik savodxonligi, moliyaviy savodxonlik, kompyuter savodxonligi, tabiiy-ilmiy savodxonlik kabi yo'nalishlarda monitoring olib boradi va shuning asosida o'quvchi shaxsida tayanch kompetensiyalarni shakllantirishga zamin yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoyev Sh. "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni.T. 2016 yil 7 fevral.
2. Abdullayeva B. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisining axborot kompetentligini rivojlantirishga yo'naltirilgan tayyorgarligining mazmuni Boshlang'ich ta'limning dolzarb masalalari: muammo va yechimlar. Respublika ilmiy-amaliy anjumani materiallari. Jizzax, 2019 yil 6-bet.
3. Usmonov N., Xolboyeva G. va boshqalar. Boshlang'ich ta'limda kompetentlikni rivojlantirish omillari. Toshkent. "Fan va texnologiya", 2016. 152 bet.
4. Rustamova N. Media ta'lim va media madaniyat (umumiy o'rta ta'lim muassasalari misolida). Toshkent. "Turon zamin ziyo". 2016. 131 bet.